

نظاره گران رفتارهای غیر حرفه ای پزشکی: یک نگاه جدید اخلاقی

مینا مبشر^۱

۱. استادیار اخلاق پزشکی، گروه تاریخ و اخلاق پزشکی، دانشکده طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران.

نامه به سردبیر

در ساختار پیچیده مراکز آموزشی درمانی کشور، پایبندی به تعهدات حرفه ای و بروز رفتارهای حرفه ای حرفه مندان با چالش های متعددی همراه است. یکی از عواملی که به این چالش ها دامن می زند، نظاره رفتارهای غیر حرفه ای و عدم واکنش حرفه مندان به این رفتارهاست. در مراکز آموزشی درمانی، ارتباطات غیر حرفه ای و نقض حریم های فردی بین اساتید و فراگیران، و بین فراگیران و سایر حرفه مندان تیم درمانی؛ به صورت تعرضات جسمانی، کلامی، جنسی، و انواع تبعیض ها رو به افزایش است. شرایطی که در آن اقدامات خصمانه و تهاجمی به طور نظام مند متوجه یک یا چند فراگیر یا پرستار یا سایر کادر درمان می شود، به گونه ای که آنها در محیط یادگیری بالینی و محل کار مورد انگ قرار گرفته و قربانی می شوند (۱). به طور مسلم فراهم کردن محیط یادگیری ایمن و حمایتگر برای سطوح مختلف فراگیران در مراکز آموزشی درمانی برای تربیت نیروی کار پزشکی آینده بسیار مهم است. سوءرفتارها، رفتارهای توهین آمیز و استثمار گرایانه بسیار مخربند (۲). رخداد رفتار های خشونت آمیز، قلدرمابانه، آزارهای عاطفی، جسمانی و جنسی نشانه شکست ارتباطات حرفه ای هستند و مهمترین نتایج آن ایجاد محیط کاری درمانی و آموزشی غیر ایمن برای بیماران و فراگیران خواهد بود (۳). باید تأکید شود که سه ویژگی متمایز برای حرف علوم پزشکی نسبت به دیگر مشاغل بیان می شود؛ حرفه ها صلاحیت حرفه مندان خود را در تشکل های تخصصی تأیید می کنند؛ حرفه ها ادعان و اعلام می کنند که وظایف و مسئولیت های خود را در قبال گیرندگان خدمات سلامت می شناسند و قول می دهند که به انجام آنها متعهد هستند؛ و چنانچه اعضای حرفه نتوانند صلاحیت خود را حفظ کرده و یا مسئولیت های تعریف شده را به انجام برسانند تربیت، تنبیه یا حتی اخراج خواهند شد (۴).

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۹

* نویسنده ی طرف مکاتبه:

مینا مبشر

آدرس: دانشکده پزشکی افضلی پور، مجتمع دانشگاهی شهید باهنر، بلوار ۲۲ بهمن، کرمان، ایران

کد پستی: ۷۶۱۶۹۱۴۱۱۵

تلفن: ۰۳۴ - ۳۱۳۲۰۵۰۰

Email: m.mobasher@kmu.ac.ir

طبق راهنمای اخلاق حرفه ای شاغلین حرف پزشکی، مصوب سازمان نظام پزشکی در بند ۱۰۳ فصل دهم، همه حرفه مندان موظف هستند که در خصوص ناکارآمدی حرفه ای، شناختی و جسمانی همکاران خود بی تفاوت نباشند؛ چراکه ارائه خدمات با کیفیت از تعهدات حرفه مندان نظام سلامت است (۵). از این رو، نظاره رفتارهای غیر حرفه ای و عدم تعهد به قول ها و مسئولیت های تعریف شده نیز پذیرفته نیست و به عنوان رفتاری غیر حرفه ای تلقی می شود. نظاره گران افرادی هستند که اینگونه تعرضات و تبعیض ها را می بینند ولی خود درگیر آن موقعیت نیستند (۶). در مطالعه ای نویسندگان معتقدند وقتی چگونگی برخورد با چالش مهم اخلاقی تعرض و تبعیض نسبت به دانشجویان پزشکی مورد بررسی قرار می گیرد پاسخی که خیلی شایع است این است که «من نمی دانم چه بگویم» (۷).

در سال ۱۴۰۲ در مرکز اخلاق و تاریخ پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، در جلسه ژورنال کلاب مورخ ۲۳ مرداد ماه، مقاله ای معرفی شد که در آن نویسنده دوازده نکته را جهت به دست آوردن مهارت به عنوان «نظاره گر فعال» برای آموزش به دانشجویان پزشکی مطرح کرده بود. نویسندگان این مقاله معتقدند که دانشجویان پزشکی باید با آموزش تبدیل به نظاره گران فعالی شوند که بتوانند طبق تعهدات حرفه ای خود نسبت به رفتارها و ارتباطات غیر حرفه ای بی تفاوت نبوده و واکنش صحیح نشان دهند (۸).

طی بحث و تبادل نظر اساتید حاضر در این جلسه، نگاهی متفاوت و در عین حال دقیق توسط مرحوم دکتر سیدعبدالصالح جعفری در تحلیل موضوع نظاره گری فعال

مطرح شد. ایشان به بخشی از زیارت عاشورا که در رثای حضرت امام حسین(ع) نوشته شده اشاره کردند و معتقد بودند این بخش موضوع نظاره گری غیرفعال را که منجر به این فقدان عظیم در جهان بشریت و ضربه جبران ناپذیر به انسانیت شد را مطرح کرده است. در حقیقت، اشاره ایشان به جمله ای بود که در زیارات امام حسین علیه السلام در نهی بی تفاوتی به کرات اشاره شده است. در زیارات مشهوری مانند زیارت وارث، زیارت عاشورا و زیارات امام حسین علیه السلام در اربعین و مواقع دیگر، چند دسته از رحمت الهی دور دانسته شده اند: اول، کسانی که زمینه ساز ظلم بر اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شدند؛ دوم، کسانی که امام را از جایگاه و مقامی که خداوند معین کرده بود، دور کردند؛ سوم، آنان که با به شهادت رساندن امام، یاریگر ظالمین شدند؛ کسانی که وسایل جنگ با امام را فراهم کردند، مشایعت کنندگان و حمایتگران آنان؛ و چهارم، کسانی که این ظلم و قتل را شنیدند ولی مخالفتی نکرده، و بدین نحو بدان رضایت دادند.

یکی از نویسندگان که به بررسی مضامین زیارت اربعین پرداخته است؛ چهارده محور اصلی را در این زیارت بیان می کند. نویسنده محور نهم را به «بیزاری از همفکری با اهل ظلم» اختصاص داده است و تاکید می کند آنان که در مقابل ظلم ساکت هستند و در باطن به آن راضی هستند با ظالم و جنایت کار در اعمال ظلمش شریک هستند و با آنان یک عقوبت را خواهند داشت (۹). در حدیثی از امام رضا علیه السلام نیز نقل شده است: «کسی که از صحنه ظلمی غایب باشد، اما به آن کار راضی باشد، همچون کسی است که در صحنه عمل حاضر بوده و آن را انجام داده است» (۱۰).

مسئولین دانشگاه های علوم پزشکی ضمن توجه و بررسی این موارد، موظف هستند با راهکارهای مناسب آموزشی حرفه مندان مراکز آموزشی درمانی به خصوص اساتید و دانشجویان را جهت واکنش مناسب حرفه ای به این رفتارها توانمند سازند. در آخر، از این فرصت بهره جسته و یاد دانشمندان فرهیخته **دکتر سیدعبدالصالح جعفری** را، که مرکز تحقیقات اخلاق و تاریخ پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران و سایر مراکز علمی کشور سال گذشته از وجود ارزشمندشان محروم شدند، گرامی می‌داریم.

مرحوم دکتر جعفری بیان فرمودند که این بخش از زیارت، موضوع عدم بخشودگی کسانی که حضرت امام حسین (ع) را کشتند را، در کنار عدم بخشودگی کسانی قرار داده است که ناظر ماجرا بودند ولی واکنشی نشان ندادند و حتی زمینه آن را فراهم کردند. طبق این نظر، عدم واکنش مناسب به این عمل غیر انسانی، با انجام آن، در یک سطح قرار دارد و مانند خود این عمل غیر قابل بخشایش است.

با تاکید بر مطالب ذکر شده، و بنابر اصول اخلاقی مورد قبول در فرهنگ دینی ما، بنظر میرسد لازم است نظاره‌گری رفتارهای غیرحرفه‌ای در دانشگاه‌های علوم پزشکی مورد نقد و بررسی دقیق قرار گیرد. حرفه‌مندان متعهد به انجام وظایف و مسئولیت‌های حرفه‌ای خود هستند و در این راستا نباید نسبت به عملکرد و رفتار افرادی که با ارتباطات غیرحرفه‌ای با فراگیران، سایر همکاران کادر درمان و یا بیماران، باعث نقض اصول حرفه‌ای، خدشه به شأن حرفه، خدشه به اعتماد عمومی و آسیب روانی، جسمانی، اجتماعی و معنوی فراگیران، همکاران یا بیماران می‌شوند، بی تفاوت بود.

منابع

- 1- Mikkelsen EG, Einarsen S. Bullying in Danish work-life: prevalence and health correlates. *Eur J Work Organ Psychol*, 2001; 10(4):393-413.
- 2- Royal Australasian College of Surgeons. 2015. Expert Advisory Group on discrimination, bullying and sexual harassment: Advising the Royal Australasian College of Surgeons. Final Report to RACS, 28 September 2015; [cited 2015 Oct 13]. Available from: <http://www.surgeons.org/about/expert-advisory-group/reporting/>.
- 3- Houck MN, Colbert AM. Patient safety and workplace bullying, An integrative review. *J Nurs Care Qual*, 2017; 32(2): 164-171.
- 4- Larijani B, et al. [Darsname Akhlagh Pezeshki Dastyaran]. 5th section: Ghasemzadeh N, Khansari F. Professionalism. Tehran: Barana; 2020. P: 124-126. (in Persian).
- 5- Anonumous. [Rahnamey Akhlagh Herfeii Shagelin Heraf Pezashki va Vabaste Sazeman Nezam Pezeshki Iran]. [cited 2020 December]; available from: <https://b2n.ir/841415> (in Persian).
- 6- Lansbury L. 2014. The development, measurement and implementation of a bystander intervention strategy: a field study on workplace verbal bullying in a large UK organisation; [accessed 2022 Jul 18]. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-development%2C-measurement-and-implementation-of-Lansbury/cc150a8f2c22c10f940d6f1ad6766ac2c6dfb6d5>.
- 7- Sotto-Santiago S, Mac J, Duncan F, Smith J. "I Didn't Know What to Say": responding to racism, discrimination, and microaggressions with the OWTFD approach. *MedEdPORTAL*.2020; 16(1):10971.
- 8- Aitken D, Shamaz H, Panchdhari A, Afonso de Barros S, Hodge G, Finch Z, George RE. Twelve tips for developing active bystander intervention training for medical students. *Med Teach*. 2023;45(8):822-829.
- 9- Mohadesi J. Themes of Arbaeen pilgrimage. *Pilgrimage Culture Quarterly*, 19(5):103-114. Available at: <https://civilica.com/doc/1982726>. (Date of access: 14/9/2024) (In Persian).
- 10- Mohadesi J. Razavi's wisdom - Being satisfied with the actions of others. Available at: <https://B2n.ir/q97931> (Date of access: 14/9/2024) (In Persian).

Bystanders to Medical Unprofessional Behaviors: A New Ethical Perspective

Mina Mobasher*¹

1. Assistant Professor, Department of Medical Ethics and History of Medicine, School of Persian Medicine, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

Received: 14 September 2024

Accepted: 15 September 2024

Published: 30 September 2024

Abstract

This Article has no Abstract.

***Corresponding Author**

Mina Mobasher

Address: Afzalipour School of Medicine,
Kerman University of Medical Sciences,
22nd Bahman Blvd., Kerman, Iran.

Postal Code : 7616914115

Tel: 98 34 33 25 76 60

Email: m.mobasher@kmu.ac.ir

Citation to this article:

Mobasher M. *Bystanders to medical unprofessional behaviors: A New Ethical Perspective. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2024; 17:Article number: 9.*

